

Tri su razloga za ovo drugo izdanje knjige Kalnički partizanski odred: 1). Kada smo radili na pripremi rukopisa za tisak ove knjige, autor i suradnici bili su u stisci s vremenom, s obzirom na naše htijenje da knjiga izađe iz tiska u 2002. godini, povodom jubilarne 60-te obljetnice Kalničkoga partizanskog odreda. U tim okolnostima, na finalizaciji rukopisa radilo se užurbano, bez vremenske mogućnosti provjere određenih podataka. To je i razlog da u knjizi prvoga izdanja ima poprilično manjkavosti i grešaka, osobito u trećem dijelu, što smo u ovom izdanju nastojali ispraviti. 2).

Prvo izdanje ove knjige tiskano je, s obzirom na naše financijske (ne)prilike, u vrlo skromnom tiražu, pa iz tog razloga, već tada nije udovoljeno svim zainteresiranim, da knjigu posjeduju u svojoj biblioteci. Zainteresiranosti za knjigu ima još i danas, kako među starijoj, tako i mlađoj generaciji, u koju s povjerenjem gledamo da će nastaviti gajiti tradicije NOB-a i čuvati uspomene na njezine sudionike, posebno one koji su u toj borbi dali i svoje živote. Bila bi zato velika greška ne udovoljiti toj zainteresiranosti.

3). S obzirom daje Kalnički partizanski odred odigrao neprocjenjivu ulogu u dizanju i rasplamsavanju ustanka i NOB-e u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, od Ilove do Sutle i, bezmalo, od Save do Drave i Mure, želja nam je da se knjiga KALNIČKI PARTIZANSKI ODRED nađe u što više obitelji iz kojih je netko bio njegov pripadnik i sudionik te uzvišene borbe protiv okupatora i njegovih kvislinga. To bi bio i najveći spomenik Odredu i njegovim borcima, a osobito zato, što je on bio i osnova jedinicama NOV koje su naknadno formirane na ovim prostorima na kojima je Odred djelovao, pa i osnova (u jedinstvu s Moslavačkim partizanskim odredom), 10. korpusa zagrebačkog.

Zagreb, prosinac 2010. godine

Članovi Redakcijskog odbora: Josip Skupnjak i Dragutin Mrkoci

Povijesne stranice borbenog puta Kalničkog partizanskog odreda odavno su ispisali njegovi borci krvlju i životima koje su darovali slobodi i ugradili u temelje svoje domovine. Na dugom i teškom borbenom putu, KPO je vodio mnoge bitke u kojima su poginuli mnogi znani i neznani junaci. Većina je od njih dostojno sahranjena, a njihovi grobovi spomenički obilježeni, ali ima i onih za čije grobove ni danas ne znamo. Otada, vrijeme je nepovratno prolazilo a cjelovita monografija o kalničkim partizanima nije bila napisana. Knjiga Milana Brunovića, «Kalnik u borbi», Zagreb 1982. tek je dobar pokušaj, ali se sadržaj knjige ne odnosi samo na borbeni put KPO. Nakon tragičnog razbijanja i uništenja Kalničkog partizanskog odreda, stvorenog u ožujku 1942, Glavni štab Hrvatske donio je odluku o formiranju novog partizanskog odreda, koji će otići na Kalnik. Njegovu jezgru činile su dvije iskusne partizanske čete: Banijska proleterska i Žumberačka četa, dok su ostali dio sastava odreda popunili dobrovoljci iz Slavonije, Bilogore, Kalnika, Zagorja i Zagreba. Većina boraca bili su članovi partije i SKOJ-a, dok je samo njih dvadesetak pripadalo drugim građanskim strankama. Istine radi, treba reći da su u tom Odredu, formiranom u listopadu 1942. godine na početku njegovog ratnog puta, pretežno bili Srbi s Banije, Korduna i Slavonije, već iskusni borci visoke političke svijesti koji će kao dobrovoljci izvršiti zadatak Glavnog štaba Hrvatske, boreći se daleko od svojih kuća i zavičaja, što im služi na čast. Uz Srbe, tad je u Odredu bilo manje Hrvata, uglavnom na rukovodećim položajima, i oko desetak Židova. Glavni štab Hrvatske dao je Odredu u operativnu nadležnost područje od Ilove do Sutle, odmah nakon njegovog formiranja. Takav zadatak nije bio

jednostavan tim više što je trebalo prethodno stvoriti preduvjete da se na području Kalnika osigura jaka partizanska baza i uporište, koji bi postali oslonac u daljnjem djelovanju Odreda. Geografsko-topografske karakteristike operativnog područja, gusta mreža važnih saobraćajnica i pruga, okružje Kalnika s velikim mjestima i gradovima u kojima su se nalazile jake neprijateljske posade i garnizoni, blizina Zagreba kao administrativnog središta NDH kao i značaj sjeverozapadne Hrvatske za NDH i okupatora, sve to zajedno nije išlo u prilog brzom razvoju i djelovanju KPO. Neprijatelj je energično djelovao na svaku pojavu partizana na Kalniku, jer je dobro znao kakve mu opasnosti prijete. U tom kontekstu treba gledati i na tragediju uništenja KPO od ožujka 1942. Pojava novog i jakog odreda uznemirila je neprijatelja, pa je reagirao panično čim se Odred pojavio na Kalniku. Tri puta je neprijatelj uspio zbaciti Odred s Kalnika, a kalnički su se partizani uporno i žilavo vraćali, boreći se da na njemu i ostanu. U tom svakodnevnom hrvanju uz obostrano velike žrtve, KPO se izborio za prevlast nad Kalnikom, stvorio sebi čvrsto uporište i oslonac u srpskim i hrvatskim selima, postao je gospodarom Kalnika na kome je ostao do kraja rata. Zašto

monografija «Kalnički partizanski odred»?

Prvo, to je dug prema živim i mrtvim kalničkim partizanima i narodu toga kraja. Knjiga je napisana njima u čast, a objavljena u prigodi šezdesetogodišnjice formiranja KPO. Posljednji je čas da se ispriča cjelovita priča o ovoj slavnoj partizanskoj jedinici, jer je sve manje živih sudionika njenog borbenog puta.

S druge strane, u novim olovnim vremenima pseudo-historijskih redefinicija prošlosti i čestih nasrtaja neofašista na plemenite tekovine antifašizma kroz brutalne falsifikate povijesnih činjenica, knjiga je pokušaj svjedočenja istine o djelovanju kalničkih partizana u prostoru i vremenu II. svjetskog rata i narodnooslobodilačke borbe. Knjiga je svjedočanstvo o onom razdoblju našeg života, kad je antifašistička borba uzdignuta Jugoslaviju u kozmos svjetskih zbivanja, uvrstivši ju među sile pobjednice u II. svjetskom ratu. Antifašizam je ostao temelj na kom je izgrađen moderni svijet. Zbog toga je nužno svjedočiti istinu.

Zna se tko su pobjednici, a tko poraženi u II. svjetskom ratu; zna se da je povijest II. svjetskog rata završena kao i povijest NOR-a. No, tako ne misle svi, jer nisu iščezle snage poraženog fašizma bilo da je riječ o fašističkim ostacima, ili preživjelim pripadnicima, ili o njihovim nasljednicima koji nastavljaju izgubljenu bitku. Oni žele afirmirati propalu fašističku tvorevinu NDH, ne priznajući kontinuitet demokratske Hrvatske sa ZAVNOH-om. Okićeni ustaškim simbolima oni ruše antifašističke spomenike, oskvrnjuju grobišta i stratišta, licitiraju žrtvama Bleiburga, umanjujući istodobno nevine žrtve Jasenovca i 28 drugih ustaških logora, a sve se to prikriva tobožnjom borbom protiv komunizma. Na djelu je pokušaj revizije povijesti u školskim udžbenicima kojima se zbujuju mladi ljudi. Oživljavanje ustaškog i četničkog pokreta na područjima bivše Jugoslavije jeste pokušaj oživljavanja fašizma, što je HDZ otvoreno stimulirao, a sadašnja vlast se ponaša kao da ne primjećuje što se događa. I to su razlozi za objavljivanje ove knjige.

Narodnooslobodilačkom i antifašističkom borbom naroda Jugoslavije rukovodili su i usmjeravali ju KPJ i Vrhovni štab na čelu s Josipom Brozom Titom. KPJ je bila jedina politička partija koja se suprotstavila i pružila organizirani otpor fašističkoj okupaciji zemlje. Bio je to jedinstveni NOP koji je imao nacionalni, opće-jugoslavenski i međunarodni karakter, stoga ga treba proučavati u njegovoj cjelovitosti i međuzavisnosti. Nedopustivo je odvajati hrvatski antifašizam od opće-jugoslavenskog, jer to povijesno nije točno.

U pisanju knjige korištena je dokumentacija i faktografija partizanska i neprijateljska. Glavni oslonac prilikom pisanja bila je zbirka građe: «Sjeverozapadna Hrvatska u

narodnooslobodilačkoj borbi i revoluciji«, dostupna literatura i manji broj izvornih dokumenata. Naravno, autor je koristio i osobna sjećanja na događaje kojima je bio sudionik.

Podaci o poginulima i ranjenima s obje strane, izneseni u ovoj monografiji nisu do kraja pouzdani zbog nedostatka verificiranih podataka. Na kraju prvog dijela knjige učinjen je osvrt ili rezime na glavne periode stvaranja i djelovanja KPO kako bi se bolje istaknula različita uloga odreda u pojedinim fazama razvoja NOP i NOB.

Na ovom mjestu, zbog čitalaca, ali i zbog historijske istine, nužno je objasniti neke dileme vezane za postojanje dva KPO. Naime, prije nego se ušlo u realizaciju projekta oko pisanja monografije o KPO, Odbor za njenu izradu se složio da se radilo o dva KPO i na toj osnovi je i urađena prva verzija knjige. Međutim, naknadno se pojavio i drugi stav koji je polazio od toga, da je KPO od listopada 1942 g. prvi i jedini KPO, a da se prethodno na Kalniku radilo o Kalničkoj partizanskoj četi od ožujka 1942 g., a ne odredu. Pošto je ovakav stav prevagnuo, prišlo se izmjeni knjige u skladu s takvim stavom.

Kad je knjiga bila praktično dovršena i nakon dužeg razmišljanja, razgovora s članovima Odbora i pristiglih reakcija pojedinih pripadnika Odreda, autor knjige nije mogao preuzeti na sebe odgovornost da zastupa stav o jednom, već o dva Odreda, pa je odlučio da dilemu pojasni, a kroniku historijskog puta KPO prilagodi povijesnim činjenicama s kojima ne može biti kompromisa.

Evo autorovog obrazloženja! Kalnička partizanska četa je formirana 13. ožujka 1942. g. od Osječke ili "Šojkine" grupe, Kapelske partizanske grupe i grupe Bože Leinera, domobranskog poručnika, koji je na Kalnik došao iz Zagreba. Odmah po njegovom dolasku, formirana je Kalnička partizanska četa za čijeg komandira je postavljen Božo Leiner, a za komesara Josip Leljak. U međuvremenu OK KPH Varaždin, 10. ožujka 1942. donosi Odluku u «Bazi I» u Zbelavi, da se formira KPO. Nakon te Odluke, Varaždinsko-ludbreška grupa s oko 15 boraca pod rukovodstvom političkog i organizacionog sekretara OK KPH Varaždin, Florijana Bobića i Vilka Jureca, dolazi na Kalnik 28. ožujka 1942, priključuju se Kalničkoj četi, a sljedećeg dana, 29. ožujka 1943. godine i formalno nastaje Kalnički partizanski odred. Za komandanta Odreda postavljen je Božo Leiner, a za komesara Vilko Jurec. Zašto baš njih dvojica? Božo Leiner je imao čin domobranskog poručnika i jednostavno ga se smatralo vojnički sposobnim i profesionalnim vojnikom.

S druge strane, Leiner je na Kalnik došao s partijskim preporukama iz Zagreba, imao je povjerenje OK i KK Varaždin, a izgleda da je slično razmišljao i GŠH. Odluka OK KPH Varaždin da za komesara imenuje dotadašnjeg organizacionog sekretara OK KPH Varaždin, Vilka Jureca, samo ide u prilog tezi da se želio formirati Odred sa širom vojnom i političkom ulogom, nego što bi mogla imati jedna četa. To što je u Odredu bilo svega 56 boraca ne znači mnogo, jer partizanski odred nije imao fiksnu formaciju, pa je u njemu moglo biti 15, 50, 1.000 ili više tisuća boraca. Logična su razmišljanja bila da je tako brojno mali Odred samo jezgro jednog budućeg moćnijeg Odreda. Zbog toga autor smatra da su to povijesne činjenice koje se moraju uvažavati, pa će u knjizi koja, zbog ovog problema kasni, u daljem tekstu biti riječi o KPO od ožujka i KPO od listopada 1942. g., koji je formiran pet mjeseci kasnije nakon što je Prvi prestao postojati 26. travnja 1942. godine u velikoj neprijateljskoj ofenzivi.

Težište knjige je na borbenom putu KPO do formiranja brigade «Braća Radić», odnosno do kapitulacije Italije, 8. rujna 1943. godine, do kada je Odred bio glavni akter borbe i otpora na velikom području, osim povremenog dolaska većih operativnih jedinica iz Slavonije, te formiranja brigada i XXXII. divizije. Tokom 1944. i 1945. godine KPO je igrao teritorijalnu i sporednju ulogu u odnosu na operativne jedinice. Dodatnu vrijednost monografije ima njen treći

dio, u kome su objavljena imena boraca KPO od osnutka do njegovog rasformiranja 1945. godine. Kako je nastala monografija ?

Još je 1988. ustanovljen Odbor za izradu monografije KPO, a činili su ga: predsjednik Josip Šlibar i sekretar Vlado Kapun. Ostali članovi odbora bili su : Miloš Manojlović Mima, Ernest Mezga, Josip Skupnjak, Dragutin Mrkoci i Žarko Milićević. Nakon konstituiranja Odbora, podijeljena su zaduženja pojedinim članovima i plan aktivnosti kako bi monografija mogla biti završena u čast pedesetogodišnjice KPO. Nažalost, od ideje do njene realizacije proći će još dugo vremena.

Projekt nije mogao biti ostvaren, jer se Jugoslavija ubrzo nakon toga raspala. Polovica članova Odbora zatekla se u Beogradu, a ostala polovica u Zagrebu i Čakovcu, nakon čega je rad zamro. U međuvremenu umrli su članovi odbora Josip Šlibar, Miloš Manojlović i Ernest Mezga. Prekid kontakata između pojedinih njegovih članova, materijalno financijski i drugi razlozi privremeno su zaustavili projekt. Nakon siječanjkih izbora 2000. godine, oživjela je ideja da se nastavi rad na dovršenju monografije. Iza te ideje stale su sekcije boraca XXXII. divizije i Odbor X. korpusa Zagrebačkog, te županijske i općinske udruge SABA sjeverozapadne Hrvatske, svjesni da je to možda i posljednja prilika da se započeti posao dovrši i da se knjiga promovira u čast šezdesetogodišnjice formiranja KPO. Autor knjige je dobio zadatak da obradi borbeni put KPO od njegovog osnutka do kraja rata i neka druga poglavlja. Dragutin Mrkoci uložio je maksimalni napor kako bi osigurao što potpuniji spisak boraca. To je bio težak i odgovoran posao. Uz to Dragutin Mrkoci je obradio i neke druge tematske cjeline: mobilizaciju, naoružanje, formaciju, intendantsku i sanitetsku službu i službu veze, a pomogao je i autoru korisnim sugestijama.

Poglavlje «Geografsko-topografske karakteristike kalničkog područja» obradili su Josip Šlibar i Vlado Kapun. Poglavlje «Formiranje prvih partizanskih grupa, prve kalničke partizanske čete i Odreda» obradio je Miloš Manojlović kao jedan od najstarijih pripadnika Kapelske oružane grupe i Kalničke čete i Prvog odreda.

Poglavlje «Vojno-političko obrazovanje, moralno-politički odgoj i partijski rad u KPO» obradio je u osnovi Ernest Mezga.

Izražavam svoju zahvalnost recenzentima Joži Horvatu, prvom komesaru KPO i Radi Bulatu, istaknutom rukovodiocu XXXII. divizije i X korpusa Zagrebačkog i narodnom heroju za korisne savjete i sugestije, koje su mi mnogo pomogle.

Također zahvaljujem uredniku knjige Josipu Skupnjaku za napor u koordinaciji rada i prikupljanju novčanih sredstava, kako bi knjiga bila dovršena i objavljena.

Svoju zahvalu dugujem i Damiru Pezelju za tehničku pomoć oko računala i fotokopiranja. Konačno zahvalnost dugujem županijskim i općinskim rukovodstvima SABA koji su dali doprinos kako bi se cijeli projekt mogao realizirati.

Zagreb, 2. veljače 2002. godine

Žarko Milićević

Cijena knjige iznosi 100 kuna